

پیشگفتار

تصوف یا عرفان اسلامی از دیرباز مورد توجه محققان قرار داشته و در آن باب تحقیقات مبسوطی صورت گرفته است. بر علاوه در بعضی از مراکز تحصیلی به حیث یک مضمون درسی در نصاب تعلیمی نیز گنجانیده شده است. چنانکه در فاکولته زبان و ادبیات پوهنتون کابل فعلاً مضمونی بنام ادبیات عرفانی تدریس میگردد. قابل یادآوریست که تقریباً از بدو تأسیس این فاکولته که بیش از پنجاه سال را در بر میگیرد، تدریس مضمون تصوف اسلامی صورت گرفته است.

و نیز لازم یادآوریست از اولین مدرسین آن در شعبه زبان و ادبیات فارسی دری مرحوم ملک الشعراء پوهاند صوفی عبدالحق بیتاب شاعر بزرگ و عالم جید کشور نام گرفت و سپس اساتید چند به تدریس این مضمون در طول سالیان متوالی پرداخته‌اند. لیکن تدریس مستمر آن نخست بنام تصوف و بعداً بنام ادبیات عرفانی از مدت بیست و اند سال بدینسو، به عهده اینجانب (پوهنوال دکتور محمد افضل بنووال) گذاشته شده است. نگارنده ماحصل یادداشتها و تحقیقات درسی خویش را در سال 1365 ضمن رساله مختصر به حجم کوچک در مطبعه پوهنتون کابل بحیث جزوه درسی بچاپ رسانید. و اکنون کمال مسرت است که کتابی تحت عنوان «مختصری از ادبیات عرفانی از ابتدا تا اواخر قرن هفتم هجری» با حجم نسبتاً بزرگتر، با مندرجات گسترده‌تر در شکل یک کتاب تألیف میگردد.

این کتاب حاصل یک تلاش اخلاص‌مندانه در رابطه به تبیین ویژه گیهای بعضی از آثار صوفیانه اعم از شعر و نثر می‌باشد. باید متذکر شد که ادبیات دری با عرفان اسلامی پیوند دیرینه و محکم دارد و بخش بیشتر ادب فارسی دری را «ادب صوفیانه» احتوا می‌کند. مؤلف تعدادی از عرفایی را که میان قرنهای چهارم تا هفتم

هجری میزیستند، مدنظر گرفته، احوال و آثار آنان را تا حدی که ممکن بوده، مرور کرده است. عرفایی که درین کتاب پیرامون آنان به بحث پرداخته شده، اینهااند: شیخ ابوسعید ابی‌الخیر، باباکوهی، باباطاهر عریان، خواجه عبدالله انصاری، احمد جام ژنده پیل، حکیم سنایی، شیخ عطار و مولوی جلال‌الدین محمد بلخی که از پرآوازه‌ترین چهره‌های تصوف اسلامی به شمار می‌روند. و کذا درین کتاب مصنفات صوفیه، منشأ تصوف خراسانی و خصایص فکری مکتب خراسان نیز مورد تفحص قرار گرفته، فهرست اسامی بعضی دیگر از متصوفه با تفکیک قرون هم ارایه شده است. نمونه‌هایی از اشعار انتخاب و برخی کلمه‌ها و مطالب توضیح و در پاورقیها معنی و ایضاح گردیده است که محصلان عزیز را در فهم اشعار کمک میکند. همچنان شرحی از ابیات مثنوی معنوی مولوی آورده شده که کار درک مفاهیم آن ابیات را آسان می‌سازد.

و چون این کتاب به مثابه یک کتاب درسی تهیه گردیده است، بنا بر آن مطالب آن طور فشرده در چوکات یک برنامه تبویب و تنظیم شده است. عنایت پروردگار (ج) را در تألیف آثار مغتنم دیگر در راستای فرهنگ اسلامی آرزو می‌کنم.

و امیدوارم خواننده‌گان ارجمند و علاقه‌مند در ضمن مطالعه مرا از صحت و سقم اثر و نظریات اصلاحی خود، برای چاپهای آینده کمک نمایند. در فرجام لازم میدانم از مشوره‌های اخلاص‌مندانه فضیلت مآب محترم مولوی پیرمحمد روحانی رئیس پوهنتون کابل و استاد محترم پوهاند دکتور عبدالقیوم «قویم» در کار تهیه و تنظیم این اثر اظهار امتنان نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور محمد افضل «بنووال»